

Informatie over het rendier.

Rendieren ken je waarschijnlijk wel als de trekdieren van de slee van de kerstman. Ze leven in de Arctische gebieden van Amerika, Europa en Azië. Er zijn twintig ondersoorten waaronder:

- Noord-europees rendier (*Rangifer tarandus tarandus*), de enige werkelijk tot huisdier gemaakte hertesoot;
- Spitsbergen-rendier (*Rangifer tarandus platyrhynchus*);
- Eur-Aziatisch toendra-rendier (*Rangifer tarandus siberiensis*);
- West-Canadese boskariboe (*Rangifer tarandus caribou*);
- Toendra kariboe (*Rangifer tarandus arcticus*), de noordelijkste Amerikaanse vorm.

Enkele bosrendieren vormen reuzenvormen, enkele toendradieren zijn dwergvormen.

Drie ondersoorten zijn uitgeroeid, zes andere ernstig bedreigd.

Er leven nog enkele wilde rendierenpopulaties in de taiga en toendra van Europa en Azië. Ook in Noord-Amerika komt het rendier nog steeds in het wild voor. Het dier wordt daar kariboe genoemd en is wat groter dan het Europese rendier.

Hoe ziet een rendier eruit?

Gewei

Zowel mannetjes als vrouwtjes rendieren dragen geweien, dit in tegenstelling tot andere hertachtigen. Het gewei van het mannetje is wel groter dan die van het vrouwtje en wordt gebruikt bij gevechten om een vrouwtje. De mannetjes met het grootste gewei zijn de baas. Na de bronstijd werpen de mannetjes het gewei af vóór de vrouwtjes, en dan worden de vrouwtjes met de grootste geweien de baas. De vrouwtjes hebben hun gewei nog even nodig, omdat tijdens de winterperiode het kalf bij zijn moeder blijft en eet uit de plek die zijn moeder sneeuwvrij heeft gemaakt, zodat ze bij het voedsel kunnen. Als ze geen gewei meer zouden hebben, zouden moeder en kind mogelijk verdreven worden door andere leden uit de kudde, die op zoek zijn naar een makkelijk maaltje. Het gewei van het vrouwtje is dus heel nuttig.

Geluidsversterker

Mannetjes hebben bij hun strottehoofd een opblaasbare huidzak ter grootte van een vuist, die als een geluidsversterker dient.

Vacht

De vachtkleur van een rendier varieert van bijna wit tot bijna zwart. De vacht van een rendier bestaat uit een ondervacht van donsharen en een bovenzacht van holle met luchtgevulde dekharen. Beschermd door deze isolerende, lichte pels blijft het rendier tijdens het zwemmen makkelijk drijven.

Hij is volledig behaard, zelfs onder de staart, op en onder de snuit en aan de binnenkant van de oren.

Het rendier verhaart tweemaal per jaar en de mannetjes het eerst. Vanaf het eind van de lente tot het begin van de zomer verliezen ze hun vacht in plukken. Vervolgens krijgen ze een nieuwe vacht. De haren groeien de hele zomer door tot aan de herfst. De jonge dieren verharen vanaf het aanbreken van de zomer en daarna pas verharen de vrouwtjes. Vóór de bronsttijd, aan het eind van de zomer, hebben alle dieren een nieuwe vacht.

Hoeven

De voeten van de rendieren zijn diep en breed gespreid. De hoeven zijn zo verbreed dat de dieren zonder moeite over de sneeuw, glad ijs en door moerassen kunnen lopen. De holle onderkant van de hoeven en de plukken haar daarop, geven het rendier houvast op gladde oppervlakten. De rendieren hebben dus eigenlijk natuurlijke sneeuwschoenen.

Poten

Tijdens het lopen hoor je de pezen in de rendierpoten klikken. Dit heeft een duidelijke functie. Het jaargetide waarin rendieren van het ene gebied naar het andere trekken, is n.l. de Poolnacht. De dagen zijn dan extreem koud en de nachten erg lang. Door het geklik van de pezen kunnen de rendieren elkaar horen en bij de kudde blijven, hoewel ze elkaar niet kunnen zien.

Hoe leven rendieren?

De trek

Een rendier is een zwerver. Hij kan de weg vinden in de hevigste sneeuwstorm en makkelijk overleven in deze barre omstandigheden.

Rendieren leven in kuddes van soms duizenden dieren in toendragedieden en de meest noordelijk gelegen bossen. De kariboes van Noord-Amerika leven in kleine groepjes van vijf tot veertig dieren, of in kuddes van soms wel 3000 dieren.

De trek van de rendieren is beroemd. In sommige streken maken ze in langgerekte kuddes twee keer per jaar een tocht van ruim 2000 km.

De natuurlijke vijand van de kariboe is de wolf, die vooral zwakke, zieke, oude of achtergebleven dieren grijpt. Kalveren en zieke rendieren vallen vaak ten prooi aan vossen, raven en arenden. Zij eten ook de kadaverresten op die de wolven achterlaten. Rendieren in Europa hebben nauwelijks nog natuurlijke vijanden. Dode dieren worden meestal opgegeten door poolvossen.

Kwelgeesten

Steek- en kriebelmuggen zijn ware kwelgeesten voor de rendieren tijdens de zomermaanden. Het komt wel voor dat de rendieren voortdurend in de weer

zijn om deze muggen kwijt te raken zodat ze geen gelegenheid hebben om te eten en letterlijk van de honger omkomen. Vaak zoeken ze een sneeuwveld op zodat ze even van hun kwelgeesten verlost zijn. Maar zodra ze de sneeuw weer verlaten om te eten worden ze weer geplaagd.

De ergste plaag vormen de neushorzel en de rendierhorzel. De neushorzel legt haar larven levend in de neusgaten van het rendier. Van hieruit werken ze zich naar de neusholte waar ze het dier in de daarop volgende zomer zoveel last bezorgen, dat het hoest, snuift en niest tot ze het kwijt is. Op de bodem verpoppen de larven zich, waarna de cyclus weer van voor af aan begint. De rendieren proberen de neushorzel te ontlopen door hun kop zoveel mogelijk tussen de begroeiing te laten hangen, maar vroeg of laat worden ze

toch het slachtoffer.

De grote, luidruchtige rendierhorzel legt zijn eieren op de rug of lendenen van het rendier. Doordat het dier zichzelf likt, komen de eieren in de bek terecht, waar ze uitkomen. Daarna verplaatsen de larven zich door het darmkanaal en komen ze met het bloed onder de huid van de rug terecht. Daar verlaten ze het lichaam van het rendier de volgende zomer door grote zweren en vallen op de grond. Net als de larven van de neushorzel verpoppen ze zich daar, waarna het hele proces zich herhaalt.

Hoe zeer het rendier ook stampet of met de huid trekt, de horzels laten zich niet afschrikken. Eén rendier kan door honderden larven gekweld worden. Het geluid van een vliegende horzel maakt dat de rendieren in paniek alle kanten op vluchten en beschutting zoeken op een besneeuwde plek of zelfs op een gletsjer. Daar houdt de koude lucht de meeste kwelgeesten weg.

Bronstperiode

Eind oktober, begin november is de bronstperiode die een dag of tien duurt, en vindt de paring plaats. In mei-juni van het volgende jaar worden de kalveren geboren. Meestal één, zelden tweelingen. Het jong weegt 5 tot 9 kg. en heeft een bruine vacht. De moeder likt het kalf zo snel mogelijk droog, om bevriezing te voorkomen en om het van haar geur te voorzien.

Drie minuten na de geboorte kan het kalf al lopen en drinken. De eerste melk zorgt ervoor dat het beschermd wordt tegen allerlei ziekten. Na 4 à 5 maanden wordt het kalf gespeend, maar de band tussen moeder en kind blijft soms langer dan 6 maanden bestaan. Het vrouwtje helpt en beschermt het kalf en brengt het de sociale regels van de kudde bij.

Tamme rendieren

In Europa zijn rendieren door nomaden gedomesticeerd (tam). Ze zijn zo tam dat zelfs een kind een kudde kan hoeden. Waarschijnlijk is de domesticatie van rendieren in de 5e eeuw begonnen, toen de eerste tamme dieren werden gebruikt als lokdieren bij de jacht op wilde soortgenoten, om ze op korte afstand met pijlen te doden. Ook werden er wel bronstige hinden gebruikt om de wilde bokken te lokken, die dan werden afgeschoten. Langzaamaan werden er genoeg jongen geboren bij de tamme hinden, om een kudde te kunnen vormen.

Ze worden als lastdier gebruikt of om sleeën te trekken. Ze zijn zeer gemakkelijk en goedkoop te onderhouden, doordat de dieren de kou kunnen verdragen en geen stal nodig hebben. Ze zoeken hun eigen voedsel (korstmos), zelfs als er een dikke sneeuwlaag ligt. Rendieren leveren alles wat de mens nodig heeft: vlees, melk, kaas, leer voor kleding, schoeisel, bedekking van boten en beschutting, dekens, touw gevlochten van hun lange haar, gelatine van de hoeven, geneesmiddelen uit de maaginhoud, draad uit de pezen en naalden van de botten, vet gesmolten voor lampenolie, geweien als tentharingen, stoelen en speelgoed.

Tegenwoordig worden steeds meer rendierprodukten vervangen door fabrieksprodukten en vleesconserven.

Wat eten rendieren?

Rendieren zijn strikte vegetariërs. Ze eten knoppen en bladeren van bomen en struiken, verschillende kruiden, hooi, korstmos, twijgen, waterplanten zoals bijv. waterdriëblad. In de winter eten ze korstmossen, zoals rendiermos, en droge grassen, die ze tevoorschijn halen door met hun hoeven de sneeuw weg te krabben.

Rendieren en klimaatsverandering.

Klimaatsveranderingen in de zogenaamde 'permafrost'-gebieden van Scandinavië, Siberië en Alaska vormen een bedreiging voor rendieren, kariboes en ook elanden. Deze dieren zijn aangepast aan het barre leven en voedsel zoeken in de noordelijke gebieden, die voor een groot gedeelte van het jaar bedekt zijn met sneeuw. De laatste jaren echter regent het steeds

vaker tijdens de winterperiodes. Onderzoek heeft aangetoond dat het regenwater door de sneeuwlaag sijpelt en vervolgens een dikke ijslaag vormt op de bodem. Het lukt de dieren vervolgens niet meer om door de dikke ijskorst heen het voedsel te bereiken. Daardoor sterven er al enkele jaren veel rendieren de honger dood. Men verwacht dat in de toekomst sneeuwbuien steeds vaker gevolgd zullen worden door winterse regenbuien. Hierdoor zal het leefgebied van de rendieren, kariboes en elanden in de komende jaren met 60 procent krimpen.

Rendieren in Diergaarde Blijdorp.

Rendieren zijn opgenomen in het Europees fokprogramma (EEP). Binnen het fokprogramma is er een overschot aan mannelijke rendieren. Voor tuinen met een gemengde kudde (mannetjes en vrouwtjes) is het wel handig om wat mannen achter de hand te hebben, of het mannelijkoverschot te kunnen stallen. Om die reden zijn er in januari 2004 zes bosrendieren vanuit Burgers' Zoo (Arnhem) in Blijdorp gekomen. Ze zijn allen in 2002 in Scandinavië geboren en in maart 2003 naar Nederland gekomen. Blijdorp hoopt in de toekomst wat vrouwelijke rendieren te kunnen krijgen, zodat er met de dieren gefokt kan worden.

Bosrendieren

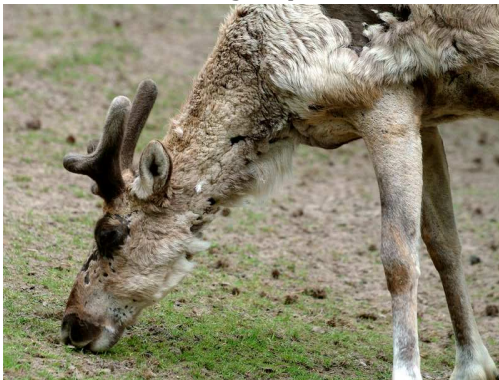
Wilde bosrendieren lijken erg op gewone rendieren. Ze komen vnl. voor in Finland, Rusland, Estland, Letland en Litouwen. Ze werden het eerst ontdekt in Finland, waar ze hun wetenschappelijke naam aan te danken hebben, Rangifer tarandus fennicus (wat 'Fins rendier' betekent). Tot de 19e eeuw kwam hij algemeen voor, maar door de opkomst van het jachtgeweer, werd het dier vrijwel uitgeroeid in Finland en konden ze alleen diep in Rusland overleven. In 1913 werd de soort gelukkig in Rusland beschermd en kon daardoor weer in aantal toenemen. Het duurde nog tot 1967 totdat er weer

een paar groepjes in Finland werden waargenomen. Ook hier is het rendier nu beschermd en zijn er weer bijna 4000 dieren in drie populaties. Toch zijn de bosrendieren nog niet veilig (vandaar het EEP). Er is nl. sterke concurrentie om ruimte met toendra-rendieren en gedomesticeerde dieren. Met name de huisdieren eten veel van het voedsel van de bosrendieren. Het bosrendier heeft lagere poten, is groter en slanker, en het gewei is minder gebogen dan het gewone rendier. Die langere poten zijn handig om over takken en braamstruiken te springen als je moet vluchten. En bij verdediging zijn langere poten ook makkelijker als je tegenstander wilt

schoppen. De hoeven van het bosrendier zijn een stukje groter dan die van de tamme soortgenoten. Ook hebben ze een grotere kop dan de tamme rendieren en daarin zit o.a. een flink vergroot reukorgaan. Hiermee kunnen ze voedsel op de reuk vinden als het zicht beperkt is. Bovendien doen de grote neuzen ook dienst als warmte- en vochtwisselaar voor de ademlucht. Bosrendieren trekken in kleine groepjes door de bossen, in tegenstelling tot toendra-dieren en gedomesticeerde dieren, die in grote groepen leven. Opvallend is dat bosrendieren niet weglopen als ze zich bedreigd voelen, maar juist aanvallen.

Bosrendier in Blijdorp

In Blijdorp heeft ieder dier een eigen stal, waar ze ook gevoerd kunnen worden. Meestal worden ze buiten gevoerd, waar dan meerdere hopen voer wordt neergelegd, om ruzie te voorkomen. Er heerst wel een rangorde onder de zes mannetjes, waardoor de laatste in rang nogal eens gepest wordt en regelmatig op stal staat om bij te komen.

In het voorjaar, wanneer de dieren geen gewei hebben zijn ze tam en makkelijk in de omgang. Maar wanneer ze weer een gewei hebben, dan moet je oppassen. Ze zijn dan agressief en vechten veel onderling.

Verder zijn het makkelijke en mooie dieren om te verzorgen.

Voeding in Blijdorp

Het voedsel krijgen ze verdeeld over de dag en bestaat uit: paardebrokken, grasbrokken, geweekte pulpbrokken en zemelen, mos, gehakselde luzerne met melasse, gehakseld hooi (naar behoefte), gedroogd blad, wilgetakken (wanneer voorradig), heiderollen en kalk.

Het hooi en luzerne worden gehakseld gegeven, omdat ze lange stengels niet willen eten. Ook de nerven van bladeren laten ze liggen.

Men wil de rendieren in de winter wat meer ruwvoer gaan geven en in de lente en zomer meer krachtvoer, omdat dit in de natuur ook zo is. In de winter is het voedselaanbod schaars, in de zomer is er volop te eten.

Rendieren in andere dierentuinen.

In Burgers' Zoo (Arnhem) en Gaiapark (Kerkrade) zijn ook bosrendieren te zien en doen ook mee aan het EEP.

Verder zijn er nog rendieren te zien in: Ouwehands Dierenpark (Rhenen), Aquazoo Friesland (leeuwarden) en Dierenrijk Europa (Mierlo).

Het rendier, de samenvatting.

Namen

Latijn	rangifer tarandus
Engels	Reindeer, Caribou
Duits	Renntier, Karibu
Frans	Renne, Renne d'Amérique

Systemathiek

Klasse	Mammalia – zoogdieren
Orde	Artiodactyla – evenhoevigen
Familie	Cervidea – hertachtigen
Soort	Rangifer tarandus

Uiterlijkheden

Gewicht	: 60 – 315 kg.
Schouderhoogte	: 80 – 150 cm.
Lengte (kop-romp)	: 130 – 220 cm.
Staartlengte	: 7 – 20 cm.
Max. leeftijd	: 12 – 15 jaar, zelden 20 en meer.
Volwassen met	: man 3 – 4 jaar; vrouw 18 mnd.
Topsnelheid	: ± 65 km/u

Verspreidingsgebied

Uitsluitend noordelijk halfrond. De kariboe komt voor in de VS, Canada en Groenland. Het rendier in Rusland, Scandinavië, Groenland en Noord-Amerika.

Biotoop

Toendra, taiga, berggebieden, bossen.

Natuurlijke voeding

Korstmos, (rendier)mos, gras, kruiden, bladeren, twijgen.

Voortplanting

Zoogdier	
Draagtijd	: 225 – 235 dagen.
Aantal jongen	: 1, zelden 2.
Zoogtijd	: 4 – 5 maanden.

Relatie tot de mens

Vanaf de 5e eeuw gedomesticeerd in Scandinavië en Groenland. Wilde populaties bedreigd. Opgenomen in het Europees fokprogramma (EEP).